

Guide för användning av Rättegångsskolan på webben

Inledning

Den erfarenhet som Brottsoffermyndigheten och andra som kommer i kontakt med brottsoffer har är att många som blir kallade till domstol är nervösa och oroliga inför rättegången. De brottsoffer som i förväg fått bra information om hur en rättegång går till känner sig oftast tryggare och lugnare. En trygg målsägande lämnar en säkrare berättelse vilket bidrar till ökad rättssäkerhet.

Rättegångsskolan på webben riktar sig i första hand till brottsoffer som kallas till rättegång som målsägande, men även vittnen, tilltalade och anhöriga kan ha användning av produkten. Den kan också användas av skolelever och andra som vill lära sig mer om rättsprocessen.

Denna guide är framtagen för ideella organisationer, myndigheter inom rättsväsendet, advokatbyråer, socialtjänsten, hälso- och sjukvården, skolor och andra som möter och vill ge brottsoffer och vittnen en koncentrerad, informativ och realistisk bild av hur en svensk rättegång går till. Den kan också användas vid utbildning av personal och föreningsmedlemmar om rättsprocessen så att de i sin tur ska kunna informera brottsoffer som är kallade till rättegång.

Rättegångsskolans olika delar

Rättegångsskolan är en produkt baserad på så kallad e-learning, dvs. en databaserad inlärningsteknik. Med hjälp av animationer, speakerröster, filmer och text får användaren information om rättsprocessen och konsekvenser av brott. Rättegångsskolan på webben omfattar totalt cirka 2,5 timmars material och är uppdelad i olika avsnitt som presenteras nedan. Man kan hoppa mellan de olika avsnitten, gå tillbaka om något var oklart eller välja att se enbart Rättegångsfilmen eller någon annan del man är särskilt intresserad av.

Introduktion

Användaren hälsas välkommen och får en presentation av syftet med Rättegångsskolan. Produkten är självinstruerande men det finns också ett hjälpsnitt med enkla instruktioner. En direktlänk till denna hjälpfunktion är placerad längst upp till höger.

Före rättegången

Här beskrivs vad som händer innan en rättegång kan genomföras. En polis berättar hur anmälan görs och hur en förundersökning går till och en åklagare förklarar bl.a. vad det innebär när åklagaren väcker åtal och vilka alternativ som finns om åtal inte väcks.

Användaren får veta mer om vad en rättegång egentligen är. En domare berättar i ett filmklipp om varför det är viktigt att medverka vid rättegången och man får dessutom se hur en kallelse till rättegång ser ut.

Det är möjligt att gå en virtuell rundvandring i domstolen och avsnittet beskriver också hur man hittar till den domstol man ska till. Olika typer av stöd och hjälp, både juridisk och annan, beskrivs och här finns även tips på hur man kan förbereda sig inför en rättegång.

Under rättegången

Avsnittet beskriver vilka som är rättens aktörer och var de sitter. Användaren kan klicka sig runt i en bild över rättssalen och få mer information om varje enskild aktör, t.ex. målsägandebiträdet, domaren, försvarsadvokaten och vittnet. Dessutom visas hur en rättssal vanligtvis är uppbyggd.

Utifrån indelningen *inledning*, *bevisupptagning* och *avslutning* ges en utförlig beskrivning av hur rättegången kommer att gå till och de viktiga principer som gäller vid en huvudförhandling, t.ex. muntlighetsprincipen och offentlighetsprincipen.

Efter rättegången

Brottskadeståndchefen på Brottsoffermyndigheten ger i ett filmklipp information om vilka möjligheter till ersättning som finns (skadestånd, försäkring och brottskadeersättning). Användaren får också veta hur en dom vinner laga kraft samt hur ett överklagande går till.

Rättegången

Rättegången är en ca 45 minuter lång filmatisering av en fiktiv rättegång. Filmen handlar om ett misshandelsmål. Genom att se filmen får användaren en god uppfattning om hur en vanlig svensk rättegång går till. I slutet av detta avsnitt finns också domen att läsa. Det går bra att trycka på paus eller att spola filmen framåt respektive bakåt när man vill.

Konsekvenser av brottsutsatthet

Att utsättas för brott medför ofta en rad negativa konsekvenser för den drabbade. Här behandlas framför allt de psykiska och sociala konsekvenserna. I ett videoklipp berättar en psykolog om vanliga reaktioner på brott. I slutet av avsnittet sammanställs en rad vanliga reaktioner och användaren guidas till vidare hjälp och stöd.

Bra att veta

Här finns en samling länkar till myndigheter och ideella organisationer som den som utsatts för brott kan behöva komma i kontakt med.

Olika sätt att använda Rättegångsskolan på webben

Rättegångsskolan på webben är ett utmärkt redskap för brottsoffer och andra att på egen hand och i lugn och ro framför datorn lära sig mer om hur en rättegång går till. Den kan också användas på olika sätt av den som vill arrangera utbildningar eller informationsträffar.

1. Att använda Rättegångsskolan på webben själv

De allra flesta har idag, på ett eller annat sätt, tillgång till Internet. Den som vill lära sig mer om rättegången kan – när det passar honom eller henne bäst – sätta sig vid en dator och i lugn och ro gå igenom utbildningen. Om det är någonting som är särskilt intressant eller svårt går det bra att titta på samma avsnitt flera gånger. Likaså kan man välja att bara titta på en viss del om det endast är en specifik fråga man behöver mer information om.

2. Att använda Rättegångsskolan vid enskilda samtal med brottsoffer

Stödpersoner på brottsofferjourer, jourkvinnor, målsägandebiträden, kuratorer, skolsköterskor, socialsekreterare eller andra som möter brottsoffer i enskilda samtal kan använda Rättegångsskolan för att förbereda den hjälpsökande inför hans eller hennes stundande rättegång. Man kan gå igenom hela eller delar av Rättegångsskolan tillsammans och prata om det som brottsoffret känner mest oro inför eller sådant som är svårt att förstå.

3. Att använda Rättegångsskolan som utgångspunkt för en informationsträff

En informationsträff med Rättegångsskolan på webben som utgångspunkt kan med fördel anordnas av alla som i sitt arbete eller genom sitt ideella engagemang möter brottsoffer. Rättegångsskolan på webben kan med sitt innehåll ersätta föreläsningar och rymmer också en längre film om en fiktiv rättegång. Den grupp man bjuder in till en informationsträff kan t.ex. bestå av ett antal hjälpsökande eller klienter. Vilka delar av Rättegångsskolan som används kan anpassas efter målgruppens behov.

Avsluta gärna med information om stöd och hjälp som finns i närområdet. Informera deltagarna om socialtjänstens ansvar för att erbjuda både ekonomiskt, praktiskt och psykologiskt stöd till brottsoffer och om ideella organisationer på orten, t.ex. brottsofferjour, kvinnojour, stödcentrum för unga brottsoffer och eventuell stödorganisation för sexualbrottsoffer. Det är också viktigt att informera om den lokala vittnesstödsverksamheten. Det är för många en trygghet att veta att det finns vittnesstöd

tillgängliga för målsägande och vittnen i domstolen före och efter rättegången och att det finns ett vittnesstödsrum.

Anpassa informationen till just era specifika lokala förutsättningar och erbjud deltagarna informationsmaterial innan de går. Se rubriken Annat material för tips.

4. Att använda Rättegångsskolan i utbildning av ideellt verksamma

Rättegångsskolan kan användas som en del i grundutbildningen eller som fortbildning för stödpersoner inom brottsofferjourer, jourkvinnor, vittnesstöd och andra ideellt verksamma. Målsättningen är att deltagarna ska lära sig hur en rättegång går till för att sedan i sin tur kunna informera brottsoffer och vittnen de kommer i kontakt med.

5. Att använda Rättegångsskolan på vittnesstödsträff

De flesta vittnesstödsverksamheter anordnar regelbundna vittnesstödsträffar. Vid en sådan träff kan Rättegångsskolan användas som fortbildning, gärna i kombination med någon föreläsning.

6. Att använda Rättegångsskolan i utbildning av personal

Rättegångsskolan kan också med fördel användas för att utbilda den egna personalen på advokatbyråer, myndigheter inom rättsväsendet, socialtjänsten, hälso- och sjukvården, skolan m.fl. Personalen erhåller då kunskap för att kunna informera och vägleda brottsoffer på ett korrekt sätt.

7. Att som lärare använda Rättegångsskolan

Lärare kan använda Rättegångsskolan i sin undervisning. Om det inte finns praktiska förutsättningar för att besöka en domstol kan besöket ersättas av *Rättegångsfilmen*. Avsnitten *Rundvandring i domstolen* och *Vem sitter var i rättssalen* ger också en god bild av hur en domstol kan se ut. För mer fördjupning och en lärarhandledning, se Brottsoffermyndighetens utbildningspaket *Rättegången – en introduktion* som kan beställas på www.fritzes.se.

8. Att använda Rättegångsskolan i studiecirkel

Slutligen kan Rättegångsskolan användas som studiematerial i studiecirkel för alla som vill lära sig mer om det svenska rättsväsendet. Rättegångsskolan kan utgöra grunden för, eller ingå som en del av, studiecirkeln. Lokala representanter från rättsväsendet eller andra föreläsare kan också bjudas in som ett komplement.

Vanliga frågor

På www.rattegangsskolan.se finns efter respektive kapitel ett avsnitt med vanliga frågor. Samtliga frågor och svar är samlade under *Vanliga frågor och svar*, som återfinns uppe till höger i Rättegångsskolan på webben. Läs gärna igenom dessa för att vara förberedd på de frågor som kan komma.

Annat material

I samband med att man använder Rättegångsskolan på webben kan det vara bra att komplettera med annan information.

- Informationsmaterial från den egna verksamheten och andra lokala aktörer.
- Brottsoffermyndighetens informationsmaterial. Häftet *Rättegången - hur blir den?* finns för nedladdning på Brottsoffermyndighetens hemsida www.brottsoffermyndigheten.se under rubriken Publikationer. På myndighetens hemsida är det också möjligt att kostnadsfritt beställa annat informationsmaterial under rubriken Beställ & ladda ner material, t.ex.:

- *Till dig som utsatts för brott*
- *Rätten till brottsskadeersättning*
- *Vittnesstöd*
- Några användbara hemsidor med information:
  - www.brottsoffermyndigheten.se
  - www.brottsofferportalen.se
  - www.brottsrummet.se
  - Den egna verksamhetens hemsida
  - Lokala aktörers och myndigheters hemsidor, t.ex. polis, tingsrätter, brottsofferjourer, stödcentrum för unga brottsoffer, kvinnojourer, mansjourer, socialtjänst, advokatbyråer.

På Rättegångsskolan på webben finns en utförlig länklista.

Förslag till diskussionspunkter

Vid ett utbildningstillfälle eller en informationsträff kanske man vill lämna utrymme för diskussion. Vi har därför tagit fram förslag på diskussionspunkter som kan användas i ett sådant sammanhang. Frågorna används och anpassas beroende på målgrupp.

Diskussionsfrågor kring rättegångsfilmen

- Var det något som var svårt att förstå i filmen?
- Hur behandlades målsäganden?

(För de flesta målsägande upplevs rättegången som mycket påfrestande även om han eller hon blir relativt väl behandlad som i filmen.)

- Hur skilde sig åklagarens och försvararens frågor åt? Varför skilde de sig åt?

(Vanligtvis brukar åklagarens frågor vara raka och öppna. Försvarsadvokatens frågor kan däremot vara något mer ifrågasättande eftersom han eller hon ska ta till vara gärningsmannens intressen.)

- Varför ska målsäganden berätta sin version först?

(För att målsäganden inte ska påverkas av vittnen eller gärningsmannen. Det är målsäganden som påstår att något hänt och därför är det rimligt att gärningsmannen får klart för sig vad målsäganden anser har hänt.)

- Vilken annan bevisning förutom förhör med målsägande känner du till?

(Vittnens uppgifter, läkarintyg, DNA-spår, foton osv.)

- Vad händer om ett vittne ljuger?

(Vittnet kan åtalas för mened som är ett ganska allvarligt brott.)

- Vilka saker tror du att brottsoffer oroar sig för inför rättegången?

- Var rättegångsfilmen som du trodde?

Diskussionsfrågor kring skuldkänslor

Diskutera angående skuldkänslor och hur det kan komma sig att man kan känna skuld efter att ha blivit utsatt för brott. Kom ihåg att poängtera att det aldrig är brottsoffrets fel att han eller hon blivit utsatt för ett brott.

- Varför tror du att det är vanligt att man som brottsoffer känner skuld trots att hela skulden ligger hos gärningsmannen?

(De flesta människor lever med en bild av att världen är god, förutsägbar och trygg, och har en illusion om sin egen osårbarhet. Att utsättas för brott kan innebära att den illusionen raderas och att tilliten till omgivningen och känslan av kontroll går förlorade. Många brottsoffer tar på sig en del eller hela skulden för det som inträffat, för att få en förklaring till det inträffade och en känsla av att återta kontrollen över livet. Vissa förebrår sig t.ex. för att de var oförsiktiga.)

- Vilken hjälp finns att få?

(Lokal brottsofferjour, andra ideella organisationer, kommunens socialtjänst, skolans elevvård, akutvård via sjukhus, samtalsstöd med kurator eller psykolog m.m. – knyt an till stöd i närområdet.)

Har du frågor eller synpunkter kontakta gärna Brottsoffermyndigheten.

BROTTSOFFERMYNDIGHETEN

Box 470, 901 09 Umeå
Telefon: 090-70 82 00, Fax: 090-17 83 53
registrator@brottsoffermyndigheten.se
www.brottsoffermyndigheten.se